

”Den som töjs under sex”: Ordet *slidkrans* som sexualpolitiskt verktyg

Karin Milles, Jessica Holmdahl, Ida Melander, Lisa Hjortek & Kerstin Fugl-Meyer

För några år sedan lanserade RFSU ordet *slidkrans* som ersättning för *mödomshinna* i syfte att motverka myter om oskuld och mödom som orsakar stort lidande för unga kvinnor. Tidigare forskning har visat att kvinnor och flickor i Sverige ber om och i vissa fall får så kallad hymenrekonstruktion (Essén m.fl. 2010) och att ordet *mödomshinna* ger upphov till missförstånd som begränsar kvinnors sexuella handlingsutrymme (Christianson & Eriksson 2011). Forskning visar också att ordet *slidkrans* kan utmana en traditionell syn på oskuldsgreppet (Cooper & Nylander 2010, Malmgren 2011), men också att sexualpolitiska försök att ifrågasätta mytbildningen kring oskuld och mödomshinnan inte alltid är oproblematiska och inte nödvändigtvis leder till den kvinnofrigörelse som man hoppas (Cinthio 2015).¹ Vi behöver alltså mer kunskap om hur ordet *slidkrans* fungerar och vad ordet innebär för dem som använder det. Någon utvärdering av hur RFSU:s initiativ har slagit ut har heller ännu inte gjorts. Därför undersöker vi hur ordet *slidkrans* fungerar i vårdpraktiken.

Studien består dels av en enkätstudie, dels av en fokusgruppsstudie. I ett första steg har vi kontaktat de ungdomsmottagningar som ligger i eller närmast Stockholms city för att samla in enkäter både från vårdpersonal och besökande ungdomar. I artikeln redogör vi för några preliminära resultat från denna pilotstudie, bland annat hur stor andel av vårdgivarna som använder ordet *slidkrans*, hur många ungdomar som känner till det och vilken betydelse de lägger in i ordet.

Tidigare forskning

Att det som inom traditionell medicin kallas *hymen* och i folkmun kallas *mödomshinna* egentligen är ett tänjbart slemhinneveck, vars utseende inte kan säga något om kvinnans sexuella erfarenheter, uppmärksammades av de två barnmorskorna och forskarna Monica Christianson och Carola Eriksson i en artikel 2004, och de har fortsatt att både forska och informera om detta sedan dess (Christianson & Eriksson 2004, 2011, 2013, 2014). De visar att såväl svenska ungdomar som barnmorskor världen över tror att flickor föds med ett membran som täcker vaginan och att detta går sönder vid fysisk aktivitet eller penetrationssex.

Oskuldsidealet, och dess antites etiketten *hora*, tas upp och beskrivs av ett flertal genusvetenskapliga och etnografiskt orienterade forskare (Skeggs 2000, Andersson 2003, Ambjörnsson 2004). För unga kan det vara både svårt och plågsamt att navigera i ett samhälle med motstridiga ideal vad gäller sexualitet (Johansson & Lalander 2003). I Sverige har en

¹ Också i andra länder förs diskussioner om mödomshinnans existens och betydelse (för ett humoristiskt amerikanskt inlägg, se Youtube-klippet ”The Truth About Hymens and Sex”).

ganska liberal syn på ungdomars sexualitet utvecklats sedan åtminstone 1960-talet (Forsberg 2006:29), men parallellt med den finns också andra uppfattningar som påverkar framför allt flickors sexuella handlingsutrymme. En studie från 2010 visade exempelvis att nästan en fjärdedel av alla Stockholmsflickor i nian levde med krav på att avstå från relationer med jämnåriga pojkar och förutsattes vara oskuld när de gifte sig (Darvishpour m.fl. 2010:46–47). En annan studie visade högre siffror: endast en femtedel av flickorna fick ha ett förhållande och över hälften förväntades vara oskuld när de gifte sig (Kakabaweh m.fl. 2016:30, 40).

Hederskulturen har också kopplingar till religion, etnicitet och socioekonomiska förhållanden. Forskning har visat att unga kvinnor som lever i mångkulturella sammanhang ofta måste förhålla sig aktivt till olika föreställningar om respektabilitet, dvs. föreställningar om vad som gör en person hedersam och respektabel (Forsberg 2007). Dessa unga kvinnor lever i högre grad än flickor i mer traditionellt svenska sammanhang och pojkar med kravet på att vara sexuellt oerfarna fram till äktenskapet (Forsberg 2006:42 f, Ghadimi 2007). Forskning visar liknande tendenser i mångkulturella områden världen över, bland annat Australien (Meldrum m.fl. 2014) och USA (Abboud m.fl. 2015). Flickornas respektabilitet kopplas inte bara till flickorna själva utan också till deras familjer och släkt, vilket gör att omgivningens kontroll ökar och flickornas frihet minskar ytterligare då de underordnar sig för kollektivets skull (Forsberg 2007:175ff).

Det finns också forskning som visar en ökning av antalet kvinnor med oro kopplad till oskuldsidealet (NCK 2011). Forskningen har också börjat intressera sig för hur intimkirurgiska ingrepp ska förstås (exempelvis Rodrigues 2012, Awwad m. fl. 2013). Av särskilt intresse är då forskning som rör svenska så kallade oskuldsoperationer (NCK 2011). Studier har visat att det finns kvinnor och flickor i Sverige som ber om och i vissa fall även får en så kallad hymenrekonstruktion (Essén m.fl. 2010).

Många barnmorskor som möter sådana förfrågningar tycker dock att denna praktik är oförsvarlig och menar att det är deras ansvar att arbeta mot denna praktik (Christianson & Eriksson 2014). Liknande inställning finns också hos gynekologer och andra läkare, även om dessa också i vissa fall kan tänka sig att förord operationer i de fall kvinnan är utsatt för hot (Juth & Lyöe 2015). Det finns dock ingen konsensus kring hur vården ska bemöta denna problematik (NCK 2011, Juth & Lynöe 2015). Nationellt Centrum för Kvinnofrid har på regeringens uppdrag skrivit en handledning för hälso- och sjukvården om hur den ska ge stöd "till flickor och kvinnor som drabbas av hedersproblematik" (NCK 2011).

Att lansera alternativa ord i kvinnokampens namn är inget nytt. Den anglosaxiska titeln *Ms*, det svenska *riksdagsledamot* i stället för *riksdagsman* och lanseringen av könsneutrala pronomen i olika språk är några exempel. Forskning för att beskriva dessa feministiska språkplaneringsinitiativ bedrivs (Cooper 1989, Hellinger & Bussman 2001–2003, Liddicoat 2011, Lind Palicki & Milles 2015, Wojahn 2015). Utvärderingar av hur olika initiativ har slagit ut finns också (Cooper 1989, Pauwels 2000). För svenskans del vet vi exempelvis ganska mycket om vilket genomslag lanseringarna av orden *snippa* och *hen* har fått (Milles 2006, 2011, 2013).

Ordet *slidkrans* kan utmana en traditionell syn på oskuldsbegreppet (Cooper & Nylander 2010, Malmgren 2011). RFSU arbetar med att sprida ordet *slidkrans*, även om mer kan göras (Sandåker m.fl. 2012). Men då föreställningen om mödomshinnan som symbol, snarare än som anatomiskt faktum, har en integrerad och sammansatt funktion i patriarkala kulturella

föreställningar, är det inte säkert att information och byte av term verkligen gör någon nytta. Cinthio (2015) visar att unga kvinnor som lever i en hederskontext mycket väl kan känna till att mödomshinnan inte finns, utan att detta hjälper dem att skaffa större sexuellt handlingsutrymme. Hon påpekar också att myten om mödomshinnan har ett starkt socialt värde (som exempelvis att vidmakthålla gruppens makt över individen), som gör den motståndskraftig mot ifrågasättanden (Cinthio 2015:185).

Teori

Den teoretiska ramen för vår undersökning utgår från en socialkonstruktivistisk syn på sexualitet, där framför allt Gagnon & Simons (1973/2004) begrepp *sexuella manus* (*sexual scripts*) används för att förstå hur den kvinnliga sexuella oerfarenheten ingår i en patriarkal diskurs om sexualitet.

En dominerande beståndsdel i de flesta kulturellt förankrade sexuella manus är värdet av kvinnors sexuella oerfarenhet (Skeggs 2000, Andersson 2003). Kvinnlig sexuell oerfarenhet värderas högt i princip i alla kulturer, såväl bland ungdomar med svensk som av annan härkomst än svensk. Man brukar dock mena att det finns en fundamental skillnad mellan moderna och traditionella samhällen i hur den kvinnliga sexualiteten regleras. I traditionella samhällen är familjen och gruppen den grundläggande sociala enheten, och det är också de som blir ansvariga för kvinnornas anseende (Forsberg 2007:38). En (hetero)sexuellt oerfaren kvinna bär upp ett kulturellt kapital, som inte bara kommer henne utan också hennes familj till del. Oskuldsidealet kan alltså ge unga kvinnor kulturellt kapital i ett socialt sammanhang som överlag inte ger dem särskilt mycket status, samtidigt som det fråntar dem sexuellt handlingsutrymme (Andersson 2003). Enligt samma logik förloras det kulturella kapitalet om kvinnan gör sexuella erfarenheter utanför de kulturellt godtagbara ramarna (som att ha sex innan äktenskapet). Denna förlust kan vara mer eller mindre kännbar för de inblandade parterna, och kan i extremfallen leda till social uteslutning eller bestraffning. Både klass och etnicitet kan påverka vilket värde den bevarade och vilka bestraffningar den förlorade oskulden leder till, varför det är viktigt att anlägga ett intersektionellt perspektiv (de los Reyes & Mulinari 2005) som förmår blottlägga de relevanta maktasymmetrierna.

Det nya ordet *slidkrans* syftar på samma del av den kvinnliga underlivsanatomin som det äldre *mödomshinna*. Inom semantiken kan man beskriva ett ord som ett språkligt tecken som består av tre dimensioner: en språklig form, en betydelse (begreppet), samt möjliga referenter. Man kan dessutom tala om att ett ords betydelse kan delas upp i en kärnbetydelse, dess denotation, och i bibetydelser, dess konnotationer. När det gäller dessa ord är referenten alltså densamma: en del av den kvinnliga underlivsanatomin, men vi har ett nytt ord: *slidkrans*, och delvis en ny betydelse också. Mödomshinna ges i ordböcker betydelsen ”en hinna som täcker slidans öppning hos en kvinna som aldrig har haft samlag” (Köhler m. fl., *Natur och Kulturs Stora Svenska Ordbok* 2006) eller ”den tunna hinna som (delvis) tillsluter vaginalmynningen (slidmynningen) hos ungmö el. sexuellt orörd kvinna” (Lindskog, *Medicinsk terminologi* 1997). I RFSU:s folder beskrivs slidkransen utförligt, både med bilder och ord. Så här står det exempelvis: ”Slidkransen består av slemhinneveck som kan vara tätt veckade eller mera glesa” (Knöfel Magnusson 2009:6). Här beskrivs den alltså som veck, och inte som en hinna. En del beskrivningar går också på tvärs mot föreställningen att den är något som kan gå

sönder: "I de allra flesta fall är den elastisk och tånjbar ungefär som en resår" (Knöfel Magnusson 2009:6).

Vår studie har också en diskursanalytisk ansats, och ansluter till Laclau & Mouffe (1985), som menar att en diskurs är fixeringen av betydelser inom ett visst område, strukturerad av särskiljande tecken. Vissa tecken inom området, de så kallade *nodalpunkterna*, är viktigare än andra. Deras betydelse är centrala för området i sin helhet och avgör andra teckens betydelser och position. Ordet *mödomshinna* kan ses som en *nodalpunkt* inom den patriarkala sexualitetsdiskursen som strukturerar unga kvinnors sexuella manus på olika nivåer – kulturella, interpersonella eller intrapsykiska, och starkt begränsar deras sexuella handlingsutrymme. Det nya ordet *slidkrans* möjliggör brott och sprickor i denna diskurs genom att erbjuda andra betydelser som i förlängningen kan strukturera om de kulturella mönstren för kvinnors sexuella manus.

Metod och material

Enkätstudien ska omfatta alla drygt trettio ungdomsmottagningar i Storstockholm, men i ett första steg har vi under våren 2015 besökt de nio som legat i eller närmast Stockholms innerstad (se tabell 1). Vi har utformat två enkäter, en riktad till vårdgivarna som arbetar på de aktuella ungdomsmottagningarna och en riktad till de besökande ungdomarna.

Vårdgivarenkäterna har vi samlat in genom att besöka ungdomsmottagningarna och låta vårdgivarna fylla i enkäterna direkt (exempelvis under ett veckomöte då alla är samlade), eller genom att lämna dem kvar och låta vårdgivarna skicka in dem i efterhand. Vid besöken har vi lämnat kvar ungdomsenkäterna. Dessa har sedan nått ungdomarna genom att ligga på plats i väntrummet eller genom att receptionisten delat ut dem under en vecka. I vissa fall har också skolungdomar på klassbesök på ungdomsmottagningen fått fylla i enkäter.

Sammanlagt har vi fått in 54 vårdgivarenkäter och 273 ungdomsenkäter, se tabell 1. Av vårdgivarna var de flesta barnmorskor och kuratorer, och endast enstaka sjuksköterskor eller läkare. Av ungdomarna definierade sig majoriteten, över 90 %, som tjejer. Nästan 8 % definierade sig som killar, och 1 % som något annat. Vi bad också ungdomarna ange varifrån de kom. Majoriteten har angett att de kommer från Stockholm, men 44 andra orter inom Storstockholmsområdet finns också angivna, de flesta samma som de orter där mottagningarna ligger (Farsta, Huddinge etc.). Den yngsta som svarade på enkäten var 14 år, och den äldsta var 25 år. Medelåldern bland de svarande var nästan 19 år. Av etiska skäl har vi sorterat bort 14-åringens svar, då det krävs vårdnadshavares samtycke när barn under 15 år deltar i studier av denna typ. Totalt ingår alltså 272 ungdomsenkäter i undersökningen.

Svarsfrekvensen för vårdgivarna har varit god med bara enstaka bortfall. Svarsfrekvensen för ungdomsenkäterna är avsevärt lägre. För det första är det bara en liten andel av alla ungdomar som en given vecka besöker en ungdomsmottagning, och inte alla besökande ungdomar har heller fyllt i enkäterna. Detta gör att även om vårdgivarenkäterna är färre, är dessa betydligt säkrare som underlag för generaliseringar.

Enkäterna har varit något olika utformade. I enkäten till vårdgivarna var vi framför allt intresserade av i vilken grad de mötte oro för oskuldsrelaterade problem och huruvida de använde det nya ordet *slidkrans*. Vi har också frågat vad de tänker på när de hör orden *mödomshinna* och *slidkrans*, för att vi ska kunna ringa in vad de lägger in i begreppen.

Enkäten till ungdomarna var något mer kortfattad. Där var vi mest ute efter att ta reda på i vilken grad de hade kännedom om orden *mödomshinna* och *slidkrans*, och vad de la in i orden.

Viss kringinformation, som vårdgivarnas yrke, varifrån ungdomarna kom, ålder och vilket kön de tillskriver sig, har också samlats in.

Tabell 1. Insamlade enkäter från ungdomsmottagningarna, uppdelade på enkäter ifyllda av vårdgivare och enkäter ifyllda av ungdomar

Ungdomsmottagning	Vårdgivare	Ungdomar
Norr tull	10	10
Stockholms skolor	8	54
Huddinge	5	27
Haninge	7	²
Stadsmissionen	3	41 ³
Gullmarsplan	8	71
Midsommarkransen	4	16
Farsta	5	24
Skärholmen	4	30
Summa	54	273

Enkäterna har sedan analyserats och kodats med hjälp av ett elektroniskt enkätverktyg, *Sunet Survey*. Vad gäller vårdgivarenkäterna har vi inför denna artikel undersökt i vilken grad vårdgivarna möter oskuldsrelaterade problem hos sina besökare och i vilken grad de säger sig använda ordet *slidkrans*.

Vad gäller ungdomsenkäten har vi framför allt varit intresserade av i vilken grad ungdomarna kan sägas känna till ordet *slidkrans*, och vad de lägger in i de två orden. För att avgöra den första frågan har vi behövt tolka fritextsvaren under frågan om vad de tänker på när de hör orden.

En del svar har varit lätta att kategorisera. Rena nonsenssvar, exempelvis ”Öl” eller ”Va?” har kategoriserats som att informanten inte känner till orden (även om det naturligtvis är möjligt att hen gör det). Många anger också att de inte vet: ”Vet ej” eller ”Har aldrig hört ordet tidigare” är inte helt ovanliga svar. När det gäller ordet *slidkrans*, är det också ganska många som associerar till blommor och midsommar: ”Att det sitter en krans runt slidan (typ med maskrosor)”, ”Midsommarkrans”. Då svaret indikerar att informanten inte hört det förut och vid svarstillfället associerar fram en betydelse utifrån orddelarna har vi också då kategoriserat svaret som att informanten inte känner till ordet.

Men andra svar har varit mer problematiska. Vi har försökt vara lite stränga. Svar som varit alltför vaga, exempelvis ”Det har något med underlivet att göra” eller ”Alla ser olika ut, individuellt” har kategoriserats som att informanten inte känner till orden, även om svaren indikerar att personen har ett visst hum, och kanske hade kunnat producera ett mer uttömmande svar under andra omständigheter.

² Siffrorna för Haninge och Stadsmissionen är sammanslagna, då dessa enkäter av misstag råkade läggas ihop innan de var räknade, och det inte av svaren går att utrona var de är insamlade. Detta spelar dock ingen roll för resultatet.

³ Se föregående not.

För att en informant skulle anses känna till ordet *slidkrans* har vi krävt att svaret på något sätt anger att det är ett veck eller något liknande i en kvinnas underliv, alternativt en hänvisning till mödomshinnan som indikerar medvetenhet om att *slidkrans* är ett nytt eller bättre ord på något sätt ("Ett mer korrekt ord för mödomshinna").

För att en informant skulle anses känna till ordet *mödomshinna* krävde vi att svaret på något sätt angav att det var någonting som kunde spricka i underlivet, anspelade på oskuld eller heder, eller att det var en myt.

En del svar var ganska tydliga definitioner, som "En hinna som är i slidan" (*mödomshinna*), eller "Ett område i slidan som kan vara mer eller mindre töjbar" (*slidkrans*). Men många andra svar var snarare associationer eller andra typer av reaktioner. Här har vi i stället försökt avgöra om svaren tyder på att informanten känner till ordet eller inte. Exempelvis har båda svaren "Spricker vid samlag" och "Finns ej" ansetts tyda på att informanten känner till ordet *mödomshinna*.

Kategoriseringen är därmed mycket grov. Det finns säkert informanter som känner till orden men vars svar gjort att vi ändå sorterat bort dem. Det är säkert också så att en del svar som vi menar tyder på kännedom, tillhör ungdomar med en mycket vag uppfattning om ordens innebörd. Exempelvis har ju *slidkrans*broschyren funnits tillgänglig både fysiskt på ungdomsmottagningarna där enkäterna fyllts i, och via nätet. Siffrorna som anger ungdomarnas kännedom om orden (se figur 1) nedan får alltså tolkas med viss försiktighet.

Resultat

En majoritet av vårdgivarna, drygt tre fjärdedelar, har mött ungdomar som uttryckt oro för att ha skadat eller förstört sin mödomshinna. I fritextkommentarerna påpekar flera vårdgivare att det särskilt är ungdomar "från andra kulturer" eller som "lever i en hederskontext" som är oroliga. Ett par menar att det finns mer oro i några av kranskommunerna, och att de möter mindre oro nu än förr. Då vi endast besökt ungdomsmottagningar i Stockholm och några närförorter, och de flesta ungdomsenkäter följaktligen är ifyllda av ungdomar därifrån, har vi ännu inga data som kan göra jämförelser möjliga. Vi har ju heller inte efterfrågat ungdomarnas kulturella bakgrund varför den kopplingen är omöjlig att göra utifrån studiens upplägg.

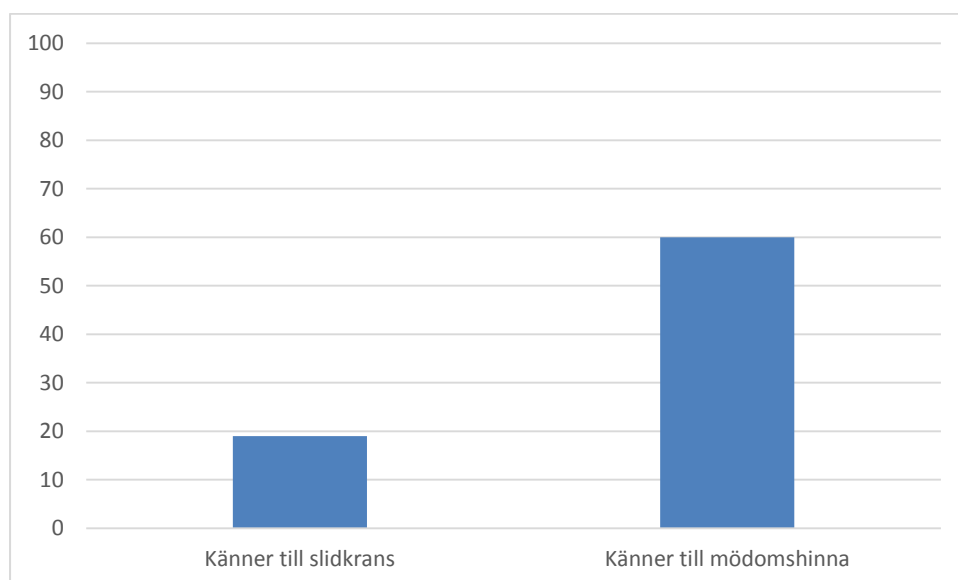
Men sett utifrån att vårdgivarna i så hög grad möter ungdomar som uttrycker oskultsrelaterad oro är det kanske föga förvånande att de till så stor del, nästan 90 %, har använt ordet *slidkrans* i sin verksamhet. Fritextkommentarerna ger vid handen att vårdgivarna till stor del anammat ordet och tycker att det fungerar bra som verktyg när de vill informera och upplysa. En informant skriver: "om någon ställer frågor om 'mödomshinna' så använder jag ordet *slidkrans*". Ett par informanter ger explicit ordet positiva omdömen ("Det är ett bra ord"), och ingen skriver något negativt om det.

Men om *slidkrans* verkar etablerat och använt bland vårdgivarna på ungdomsmottagningarna, hur ser det då ut bland ungdomarna? Endast 19 % av informanterna verkar känna till ordet *slidkrans*, se figur 1. I absoluta tal motsvarar det drygt 50 ungdomar. Den stora andelen känner inte till ordet, eller har ytterligt vaga föreställningar, som de antagligen använder ordets form för att skaffa: "Låter som området runt slidan". Intressant nog garanterar ett feministiskt och sexualpolitiskt engagemang inte kännedom. En person som använder det sexualpolitiska ordet *livmoderbärare* skrev så här: "Jag har ingen aning. Säkert någon viktig

funktion hos livmoderbärare.” Och en annan använder *en* i stället för *man*, något som spridits i feministiska kretsar:

Ingenting. Har ingen aning om vad det är för något. Hade väl antagligen vetat om en hade fått någon hygglig sexualundervisning, eller är det meningen att en ska veta sånt här? Måste typ googla för att ha någon aning om vad det är för grejer en har där nere.

Och endast 60 % av ungdomarna verkar ha kännedom om ordet *mödomshinna*, se figur 1. En stor del av ungdomarna känner alltså inte till de här begreppen. En tänker så här när hon hör ordet *slidkrans*: ”Att jag är oallmänbildad kring kvinnans könsorgan och borde läsa på?? Knäppt att man kan namnge mannens alla delar men har noll koll på sin egen anatomi.” Hennes svar kan möjligtvis tolkas som ett tecken på att vår undersökning i sig kan bidra till feministiskt medvetandehöjande hos informanterna. Men svaret väcker också frågan om denna skillnad i kunskap handlar om kön: är kunskapen om den manliga anatomin större rent generellt? Då majoriteten av våra informanter var kvinnor och antalet svar från män i absoluta tal var så få går det inte att jämföra kunskapsnivåerna mellan könen, men det är antagligen inte otroligt att kunskaperna är ännu lägre hos männen.

Figur 1. Ungdomarnas kännedom om *slidkrans* och *mödomshinna*, anggett i procent.

Intressant nog visade svaren hos de ungdomar som kände till orden att betydelsen ibland kunde gå på tvärs mot ordens förmodade innebörd: vissa informanter har haft en förståelse av *slidkrans* som liknar *mödomshinne*begreppet, och vissa informanter har haft en förståelse av *mödomshinna* som liknar *slidkrans*begreppet.

De ungdomar som känner till ordet *slidkrans* kan beskriva den som ”ett veck” eller ”en krans” någonstans i kvinnans slida. Av de som känner till ordet *slidkrans* är det drygt hälften som definierar den ganska väl i linje med den betydelse som RFSU eftersträvat att etablera. Sålunda är det några informanter som i sina förklaringar skriver att den inte spräcks eller går sönder vid samlag, med mer eller mindre explicita hänvisningar till *mödomshinnan*: ”Det är ingen hinna som spräcks”, ”Det man egentligen borde kalla *mödomshinnan* för”, ”Den som töjs under sex”. En av de längre kommentarerna är mycket lik den text som finns i RFSU:s broschyr:

Det är ett slemhinneveck som kan vara tätt veckade eller mera glesa. Kan se ut som blomblad, rosenblad eller nejlikeformad. Slidkransen är den "riktiga" mödomshinnan. Beroende på hur tjock slidkrans man har så kan man få ont och ibland blödningar.

Om den informant som fyllt i detta svar har tagit till sig RFSU:s beskrivning i detalj eller bara citerar ur en tillgänglig broschyr, är naturligtvis inte gott att säga. I vilket fall betyder det att hen har haft tillgång till RFSU:s information.

Men den andra hälften av de informanter som känner till ordet *slidkrans* verkar förstå *slidkrans* bara som en synonym till *mödomshinna*: "att slidkransen och mödomshinna är samma sak", som en uttrycker det. Dessa svar ger ingen indikation på att informanten känner till några nya anatomiska fakta, som att det inte är en hinna, exempelvis, bara att det är en synonym till *mödomshinna*. Men en informant ger *slidkrans* en betydelse som ligger mycket nära en fullt utbyggd traditionell förståelse av mödomshinnan:

Tänker på en skinnbit som sitter i slidan och är olika stor på alla kvinnor och att det är den som går sönder/får en liten spricka ofta när man förlorar oskulden.

Vi kan alltså se att det finns en liten andel ungdomar som har tagit till sig det nya ordet och i det lägger in tanken att det inte går att se på en kvinna om hon har haft penetrerande sex eller inte. Men då ganska många verkar uppfatta ordet som bara en synonym till det äldre *mödomshinna*, och åtminstone en informant ger ett svar som indikerar att hen har en förståelse som ansluter till den traditionella förståelsen av *mödomshinna* som en ömtålig hinna, pekar detta på att ordet *slidkrans* i sig själv inte garanterar en ny förståelse.

Lite över hälften av ungdomarna verkar alltså känna till ordet *mödomshinna*. Men också här finns väldigt olika definitioner av ordet. Grovt kan deras förståelse delas in i två grupper, som är närapå lika stora, det vill säga i absoluta tal ungefär drygt 70 ungdomar i vardera gruppen. För det första har vi den traditionella förståelsen att mödomshinnan är en ömtålig hinna: "Den som spricker under första samlaget.", "Första gången man har sex, mödomshinnan spricker och man blöder, men detta gäller inte alla! Den kan spricka vid att cykla/rida också!". Resultatet visar alltså att nästan trettio procent av ungdomarna tänker att det finns en hinna i unga kvinnors underliv, som kan spricka.

Men nästan lika många har en förståelse där den traditionella förståelsen utmanas eller diskvalificeras. "Finns ej", svarar någon. En annan skriver så här: "Hinna som pratas om mycket när det kommer till oskulder. Har hört att den töjs ut vid samlag, ej spricker som många tror." Ganska många, ett trettio, skriver explicit att den är en myt: "En myt som sägs spricka vid sex första gången" skriver en. Dessa svar visar att den sexualpolitiska informationen om mödomshinnan har nått ut till många ungdomar.

Några av informanterna kopplar också ordet till frågor om religion, hedersvåld och kvinnoförtryck: "Myt – Religion – Heder – Våld – Sorg" skriver någon. Det är också ett flertal som uppvisar en stor kännedom om problemet, och intar en mer eller mindre feministisk hållning. Som en skriver:

Påhitt, patriarkalt trams. Eller har för mig att det finns ett sådant område i slidan men det är inget som kan spräckas eller avgöra oskuld eller ej. Oskuld är för övrigt ett dumt ord också.

Och en informant (som definierar sig som man) skriver så här:

En tunn hinna som tydligen ska sitta över kvinnans könsorgan. Jag har misstankar om att den inte finns på riktigt och bara används av extrema religiösa grupper för att skrämja tjejer från att ha sex. Har hört att den kan spräckas om t.ex. hoppar eller springer, så om den finns borde det inte vara något att bry sig om. Gör vad ni vill med era kroppar, tjejer!

Det är också värt att notera att en hel del, över 60 %, av de som lägger in denna nya betydelse i ordet *mödomshinna*, faktiskt inte känner till ordet *slidkrans*. Samtidigt som många alltså har en traditionell förståelse av ordet *mödomshinna*, kan ordet för andra innefatta hela den nya betydelse som ordet *slidkrans* är tänkt att förmedla och feministiska tankar om patriarkala strukturer, mytbildning och motstånd.

Diskussion

En majoritet av vårdgivarna hade mött ungdomar med oskultsrelaterad oro, vilket bekräftar tidigare forskning som pekat på att många flickor har begränsade möjligheter att själva bestämma över sin sexualitet (Skeggs 2000, Andersson 2003, Ambjörnsson 2004, Essén m.fl. 2010, Johnsdotter & Essén 2011, NCK 2011). Ett flertal informanter påpekade att det var en viss sorts flickor som hade dessa problem: flickor från ”andra kulturer” och sådana som levde i ”hederskontext” och att det framför allt är i områden en bit utanför Stockholms innerstad som detta finns, vilket också bekräftar tidigare forskning (Forsberg 2006, 2007, Meldrum m.fl. 2014, Abboud m.fl. 2015). Men att några informanter menar att problemen har minskat på senare år går emot forskningen, som tvärtom menar att den har ökat (NCK 2011). Då vår studie är så liten och antalet informanter som påtalat detta trenderbrott är så få ska vårt resultat naturligtvis tolkas med försiktighet. Vi kan heller inte diskutera kopplingar till ungdomarnas bostadsort, kulturella bakgrund eller socioekonomiska ställning, då vi inte har några sådana uppgifter.

Resultatet av enkätstudien är att en övervägande majoritet av vårdgivarna använder ordet *slidkrans* i sin verksamhet på ungdomsmottagningarna. Ordet har alltså på relativt kort tid spridits och tagits i bruk, åtminstone i Stockholm, vilket är värdefull ny kunskap som kompletterar den tidigare forskningen (Cooper & Nylander 2010, Malmgren 2011, Sandåker m.fl. 2012, Cinthio 2015). Att ordet fått så stort genomslag bland vårdgivarna på så kort tid kan tolkas som att vi i Sverige har en levande sexualpolitisk debatt och att RFSU som organisation har stort inflytande. Nya ord och begrepp tenderar dock att spridas snabbare inom storstadsregioner (Milles 2006), så utifrån studien är det svårt att veta hur det ser ut i resten av landet. Några kommentarer i enkäterna indikerar att vårdgivarna har tyckt att ordet varit praktiskt att använda i diskussioner kring oskuld och liknande.

Ordet har dock inte nått ungdomarna i lika hög grad. Av vår enkät kan vi utläsa att endast en knapp femtedel av ungdomarna verkar känna till ordet *slidkrans*. Av enkätsvaren kan vi också utläsa att ganska många, nästan en tredjedel, av de ungdomar som fyllt i enkäten verkar tro att kvinnor har en ömtålig hinna i underlivet som spricker vid det första samlaget. Dessa siffror får naturligtvis tolkas med försiktighet på grund av det större bortfallet bland ungdomsinformanterna, men det pekar på att det finns ett behov av ytterligare upplysningsverksamhet. Här måste man också räkna in det faktum att den övervägande majoriteten av våra informanter varit kvinnor. Hur det ser ut bland männen är mer av en öppen fråga, men det kan-

ske inte är otroligt att anta att okunskapen om båda orden, inklusive deras innebörd, är ännu större där.

Men även om en stor del av ungdomarna uppvisar okunnighet vad gäller allmän kvinnlig sexuell anatomi, så finns det också en del svar som visar på att RFSU:s information har nått ut. Bland enkäterna fanns en hel del påpekanden att mödomshinnan är en myt, att det inte finns något som spricker under det första samlaget eller anspelningar på hedersvåld och kvinnoförtryck. Några slidkransdefinitioner var också detaljerade och hade tydlig koppling till RFSU:s informationsbroschyr. Några svar pekar också på ett mer allmänt feministiskt och sexualpolitiskt engagemang hos ungdomarna.

Resultatet måste dock tolkas med försiktighet. För det första kan vi inte veta i vilken grad ungdomarnas svar speglar deras faktiska kunskaper eller är mekaniska citat. Det vi säkert kan veta är att RFSU:s information finns tillgänglig. För det andra är de ungdomar som fyllt i enkäten knappast representativa för svenska ungdomar överlag, då studien som sagt är genomförd i Stockholm och de som fyllt i är framför allt kvinnor.

Men studien visar i alla fall att även om bildningsprojektet inte är fullgjort, har en del av den nya kunskapen om oskuld och mödom spridit sig till en del unga i Stockholm. Vi kan också se att spridningen till viss del, men inte uteslutande, hänger ihop med ordet *slidkrans*. Det fanns informanter som inte kände till ordet *slidkrans*, men ändå uppgav att mödomshinnan var en myt, exempelvis.

Vi lever i ett samhälle där olika idéer om kvinnlighet, sexualitet och kvinnors sexuella handlingsutrymme diskuteras. Om vi kan se vårdgivarnas svar som den sexualpolitiska fronten, så kan vi kanske i ungdomsenkäterna se konturerna av hela konglomeratet av idéer som dryftas. Här finns allt från idén om att unga kvinnors underliv till tanken att mödomshinnan är en del av det ideologiska tankegodset som förtrycker kvinnor i samhället i dag.

Man kan då förstå både *slidkransen* och *mödomshinnan* som verktyg i diskussionen kring den kvinnliga sexualiteten i ett samhälle där olika förståelser och uppfattningar bryts mot varandra. Vårdgivarna i vår studie tycker att det nya ordet *slidkrans* är ett bra ord att använda när de pratade med ungdomarna. Vår studie tyder också på att ungdomarna kan använda ordet för att hänga upp en mer frigörande syn på kvinnors sexualitet på. Kanske har ordet *slidkrans* potential att bli en viktig del, kanhända en ny nodalpunkt, i den postpatriarkala diskurs som hävdar kvinnors rätt till sina egna kroppar och sin egen sexualitet? Men också *mödomshinnan* kan vara del i denna diskurs. Enkätsvaren har nämligen visat hur den för några ungdomar har laddats med en ny betydelse: i stället för ett biologiskt bevis för en kvinnas oskuld har den blivit en myt, som ska krossas.

Studien visar också på behovet av vidare forskning. Framför allt behöver vi veta mer om hur ordet *slidkrans* fungerar i praktiken. Dels som arbetsredskap för vårdgivarna, dels som något som ungdomarna använder sig av för att navigera i sin verklighet. Hur använder vårdgivarna ordet i sin vårdpraktik: när används det och hur fungerar det i dessa sammanhang? Hur används det för att ifrågasätta begränsande normer och ideal? Och hur fungerar ordet för unga kvinnor och män, som aktivt måste förhålla sig till idéer om oskuld och heder när de växer upp? Cinthios (2015) invändning att ordet *slidkrans* kan vara verkningslöst i en kontext där *mödomshinnan* har laddats med stor kraft behöver följas upp och undersökas närmare. Kan en ung kvinna använda ordet inte bara för att tänka annorlunda, utan också för att i praktiken skriva om sitt sexuella manus (Gagnon & Simons 1973/2004) och öka sitt sexuella

handlingsutrymme? Och kan ordet också förändra mäns attityder och handlingsmönster? Här behövs helt enkelt mer forskning.

Referenser

- Abboud, Sarah, Loretta Sweet Jemmott & Marilyn S. Sommers. 2015. "We are Arabs": The Embodiment of Virginité Through Arab and Arab American Women's Lived Experiences. I: *Sexuality & Culture*. Nr 19. S. 715–736.
- Ambjörnsson, Fanny. 2004. *I en klass för sig*. Stockholm: Ordfront.
- Andersson, Åsa. 2003. *Inte samma lika*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Awwad, Johnny, Anwar Nassar, Ihab Usta, Monique Shaya, Zeina Younes & Ghina Ghazeeri. 2013. "Attitudes of Lebanese University Students Towards Surgical Hymen Reconstruction". I: *Archives of Sexual Behaviour*. Nr 42. S. 1627–1635.
- Christianson, Monica & Carola Eriksson. 2004. Myter om mödomshinnan: en genusteoretisk betraktelse av mödomshinnans natur och kultur. I: Birgitta Hovelius, Eva E. Johansson (red.) *Kropp och genus i medicinen*. Lund: Studentlitteratur. S. 317–324.
- Christianson, Monica & Carola Eriksson. 2011. "A girl thing" – perceptions concerning the word hymen among young women and men in Sweden. I: *Journal of Midwifery & Women's Health*. Vol. 56, nr 2. S. 167–172.
- Christianson, Monica & Carola Eriksson. 2013. Myths and misconceptions: Midwife's perception of the vaginal opening of hymen and virginité. I: *British Journal of Midwifery*. Vol. 22, nr 5. S. 254–262.
- Christianson, Monica & Carola Eriksson. 2014. Acts of violence: Virginité control and hymen (re)construction. I: *British Journal of Midwifery*. Vol. 21, nr 2. S. 54–62.
- Cinthio, Hanna. 2015. "You go home and tell that to my dad!" Conflicting Claims and Understandings on Hymen and Virginité. I: *Sexuality & Culture*. Nr 19. S. 172–189.
- Cooper, Rachel & Lynn Nylander. 2010. (De)Constructing Sexuality and Virginité – An Anthropological Analysis of Slidkrans In Sweden. (Master's thesis). Lund: Socialantropologiska Institutionen, Lunds Universitet. [Tillgänglig: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1664215&fileId=16642169>].
- Cooper, Robert L. 1989. *Language Planning and Social Change*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- Darvishpour, Mehrdad, Pirjo Lahdenperä & Hans Lorentz. 2010. *Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt*. SOU 2010: 84. Stockholm: Fritzes.
- de los Reyes, Paulina & Diana Mulinari. 2005. *Intersektionalitet: kritiska reflexioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber.
- Essén, Birgitta, Anna Blomkvist, Lotti Helström & Sara Johnsdotter. 2010. The experience and responses of Swedish health professionals to patients requesting virginité restoration (hymen repair). I: *Reproductive Health Matters*. Vol. 18, nr 35. S. 38–46.
- Forsberg, Margareta. 2006. *Ungdomar och sexualitet. En forskningsöversikt 2005*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Forsberg, Margareta. 2007. *Brunetter och blondiner. Sex, relationer och tjejer i det mångkulturella Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Gagnon, John H. & William Simons. 1973/2004. *Sexual Conduct. The Social Sources of Human Sexuality*. London: Aldine.
- Ghadimi, Mariet. 2007. "Om kravet på oskuld. En studie av flickors respektive pojkars föreställningar". I: *Socialvetenskaplig tidskrift*. Vol. 14, nr 1. S. 20–46.
- Hellinger, Marlis & Hadumod Bussman. 2001–2003. *Gender across languages*. (Vol. 1–3). Amsterdam: J. Benjamins.

- Johansson, Thomas & Philip Lalander. 2003. Ungdom, sexualitet och kön i gränslandet. I: Thomas Johansson & Philip Lalander (red.), *Sexualitetens omvandlingar. Politisk lesbiskhet, unga kristna och machokulturer*. Göteborg: Daidalos. S. 9–22.
- Johnsdotter, Sara & Birgitta Essén. 2011. *Kvinnlig omskärelse/könsstympning – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- Juth, Niklas & Niels Lynöe. 2015. Zero tolerance against patriarchal norms? A cross-sectional study of Swedish physicians' attitudes towards young females requesting virginity certificates of hymen restoration. I: *Journal of Medical Ethics*. Vol. 41. S. 215–219.
- Kakabaweh, Amineh, Guluzar Tarhan & Jonas Lundgren. 2016. Elvahundra. *En studie om kartläggning av förekomsten av diskriminering och förtryck i hederns namn bland 1100 ungdomar och 50-tals föräldrar*. Rapport från föreningen Varken hora eller kuvad. Tillgänglig: [http://www.varkenhoraellerkuvad.se/wp-content/uploads/2016/03/VARKE_HORAELLERKUVAD.ELVAHUNDRA.RAPPORT.pdf].
- Knöfel Magnusson, Anna. 2009. *Slidkransen. Frågor, svar och myter kring mödom och oskuld*. Stockholm: RFSU.
- Köhler, Per Olof, Ulla Messelius & Christian Mattsson. 2006. *Natur och Kulturs Stora Svenska Ordbok*. Stockholm: Natur och kultur.
- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Liddicoat, Anthony J. (red.). 2011. *Current Issues in Language Planning*. Vol. 12, nr 1.
- Lind Palicki, Lena & Karin Milles. 2015. Feministisk språkplanering under den andra vågens kvinnorörelse: Exemplet Grupp 8 och den offentliga språkvården. I: Jenny Magnusson, Karin Milles & Zoe Nikolaidou (red.), *Könskonstruktioner och språkförändringar. Rapport från den åttonde nordiska konferensen om språk och kön*. Huddinge: Södertörns högskola. S. 145–166.
- Lindskog, Bengt I. 1997. *Medicinsk terminologi*. Stockholm: Nordiska bokhandeln.
- Malmgren, Karin. 2011. Mödomshinnan som sprack – Om lanseringen av beteckningen slidkrans ur ett språk- och genusvetenskapligt perspektiv (Kandidatuppsats). Lund: Språk- och litteraturcentrum, Lunds Universitet.
- Meldrum, Rebecca, Pranee Liamputtong & Dennis Wollersheim. 2014. Caught Between Two Worlds: Sexuality and Young Muslim Women in Melbourne, Australia. I: *Sexuality & Culture*. Nr 18. S. 166–179.
- Milles, Karin. 2006. En jämställd kroppsdel? Om lanseringen av ett neutralt ord för flickors könsorgan. I: *Språk & stil*. Nr 16. S. 149–177.
- Milles, Karin. 2011. Feminist language planning in Sweden. I: Liddicoat, A. J. (red.), 2011. *Current Issues in Language Planning*. Vol. 12, nr 1. S. 21–33.
- Milles, Karin. 2013. En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet *hen*. I: *Språk & Stil*. Nr 23. S. 107–140.
- NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid. 2011. *Att möta patienter som söker för oro kring heder och oskuld*. Uppsala: Nationellt center för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- Pauwels, Anne (red.). 2000. Generic pronouns in the marketplace or . . . shopping centre. Exploring the impact of non-sexist language policy on everyday speech. I: Anna Gunnarsdotter-Grönberg (red.), *Sett och hört. En vänskrift tillägnad Kerstin Nordenstam på 65-årsdagen*. Göteborg: Institutionen för svenska språket. S. 270–277.
- Rodrigues, Sara. 2012. From vaginal exception to exceptional vagina: The biopolitics of female genital cosmetic surgery. I: *Sexualities*. Vol. 15, nr 7. S. 778–194.
- Sandåker, Mikaela B., Jessica Hansson & Amelie Lund. 2012. Det enda som ska spräckas är myten. En studie i kommunikationsarbetet kring ordet slidkrans. (Opublicerat examensarbete i strategisk kommunikation.) Lund: Lunds universitet.

- Skeggs, Beverly. 2000. *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.
- Wojahn, Daniel. 2015. *Språkaktivism. Diskussioner om feministiska språkförändringar i Sverige från 1960-talet till 2015*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.